

ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು: ಶಾಲಾ ಶಿಕ್ಷಣದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಂಜುನಾಥ ತಂದೆ ಯಮನಪ್ಪ. ಸಿ.*

*ಸಂಶೋಧನಾ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ, ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ.

ಸಾರಾಂಶ: (Abstract)

ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ನೇರವಾಗಿ ಸಂಬಂಧ ಇದೆ. ಶಿಕ್ಷಣ ಹೆಚ್ಚಾದಂತೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಣ ಕಡಿಮೆಯಾದಂತೆಲ್ಲ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸರ್ಕಾರವು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯೆಡೆಗೆ ಗಮನಹರಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ವರಮಾನಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಶಿಕ್ಷಣ ಜನತೆಯ ಆತ್ಮಸ್ಥೈರ್ಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತದೆ. ಶಿಕ್ಷಣ ಜನರ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯ ಸಂಕೇತವೂ ಸಹ ಆಗಿದೆ. ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದಾಗಿ ಜನರು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಖ್ಯಾತ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞ ಅಮರ್ತ್ಯಸೇನರವರು ಹೇಳುವಂತೆ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಉಪಕರಣವಾದಿ ಗುಣದೊಂದಿಗೆ ಅಂತಸ್ಥವಾಗಿ ಗುಣವು ಇದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರದ ಪಾತ್ರ ಕುರಿತಂತೆ ಪರಿಕಲ್ಪನಾತ್ಮಕ ಚರ್ಚೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಮುಖ್ಯಪದಗಳು (Keywords): ಶಾಲೆ, ಶಿಕ್ಷಣ, ಅಭಿವೃದ್ಧಿ, ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರ, ಪಂಚಾಯಿತಿ.

ಪೀಠಿಕೆ

ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳು ಸುಧಾರಿಸಿದಂತೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅವರ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳು. ಉತ್ತಮಗೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ನಡುವೆ ನೇರ ಸಂಬಂಧ ಇರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರ ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಯೋಜನೆ-ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು, ಶಾಲಾ ಶಿಕ್ಷಣದ ಕುರಿತಾದ ಪಂಚಾಯಿತಿ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳ ಧೋರಣೆ, ಶಾಲಾ ಶಿಕ್ಷಣದ ಪ್ರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಪಂಚಾಯಿತಿಗಳ ಪಾತ್ರ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ವಿಧಾನ ಮತ್ತು ವೈಧಾನಿಕತೆ

ಈ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಅನುಷಂಗಿಕ (ದ್ವಿತೀಯ ಆಕರಗಳು) ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು, ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯದ ಮೂಲದ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಅಧ್ಯಯನದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ

ಈ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಕೊಪ್ಪಳ ಜಿಲ್ಲೆ ಗಂಗಾವತಿ ತಾಲೂಕಿನ ಐದು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳಾದ ಸಂಗಾಪುರ, ಕೆಸರಟ್ಟಿ, ಚಿಕ್ಕಜಂತಕಲ್, ಹೆರೂರು, ವಡ್ಡರಹಟ್ಟಿ ಇವುಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಗ್ರಾಮಗಳಾದ

Please cite this article as: ಮಂಜುನಾಥ ತಂದೆ ಯಮನಪ್ಪ. ಸಿ. (2022) ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು: ಶಾಲಾ ಶಿಕ್ಷಣದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ. ಪ್ರತಿಬಿಂಬ: ಮಲ್ಟಿಡಿಸಿಪ್ಲಿನರಿ ಕನ್ನಡ ರೀಸರ್ಚ್ ಜರ್ನಲ್ ಆಫ್ ಐಐಎಂಆರ್‌ಡಿ, 4(1), ಪು.ಸಂ. 91-102.

ಬಂಡಿ ಬಸ್ಸಪ್ಪ ಕ್ಯಾಂಪ್, ಗೂಗಿ ಬಂಡಿ ಕ್ಯಾಂಪ್, ಅಯೋಧ್ಯ, ಅಯೋಧ್ಯ ಕ್ಯಾಂಪ್, ಕೆಸರಟ್ಟಿ ಹಂಚಿನಾಳ, ಕೆ. ಹಂಚಿನಾಳ ಕ್ಯಾಂಪ್, ಬಸವಣ್ಣ ಕ್ಯಾಂಪ್ ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ಕ್ಷೇತ್ರ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮೊದಲಿಗೆ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರಕಾರ ಕುರಿತಂತೆ ನೋಡಿದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿನ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯಿತಿ, ತಾಲೂಕು ಪಂಚಾಯಿತಿ, ಜಿಲ್ಲಾ ಪಂಚಾಯಿತಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಸ್ಥಳೀಯ ಸರಕಾರಗಳು ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಸ್ಥಳೀಯ ಸರಕಾರದ ಅರ್ಥ

ಸ್ಥಳೀಯ ಸ್ವಯಂ ಸರಕಾರವೆಂದರೆ ಇತರೆ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವು ಅವುಗಳ ನಿರ್ಧಾರಗಳ ಮೇಲೆ ನಿಯಂತ್ರಣ ಹೊಂದದೆ ತಮ್ಮ ಇಚ್ಛಾನುಸಾರವಾಗಿ ಮತ್ತು ಜವಾಬ್ದಾರಿಯುತವಾಗಿ ತಾವು ಹೊಂದಿರುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಚಲಾಯಿಸುವ ಚುನಾಯಿತ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಸರಕಾರವೆಂದರ್ಥ. ಮುಂದುವರೆದು ದೊರೆಯುವ ಮಾಹಿತಿಯಲ್ಲಿ ಇವುಗಳ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರಕಾರಗಳ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರುತ್ತವೆ ಎನ್ನುವುದು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

ಶಾಲಾ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅರ್ಥ

1978ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡ 'The International Book of Education Change' 4ನೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾದ ಡೇವಿಡ್ ಹ್ಯಾಪ್ಪರವರ ಪರಿಚಯ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ 'ಶಾಲಾ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ' ಎಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಶಾಲಾ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಗುರಿಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಸಾಧಿಸಬೇಕೆಂಬ ಮೂಲ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿನ ಕಲಿಕಾ ಸ್ಥಿತಿಗಳು ಮತ್ತಿತರ ತತ್ಸಂಬಧಿ ಆತಂಕಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ಪರಿವರ್ತಿಸುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಸಲಾಗುವ ಸುವ್ಯವಸ್ಥಿತ ನಿರಂತರ ಪ್ರಯತ್ನವೆಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಕಲಿಕಾ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಉತ್ತಮಪಡಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಶಾಲೆಯು ಪರಿವರ್ತನೆಗೊಳ್ಳಲು ಬೆಳಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿರುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ವೃದ್ಧಿಸುವುದಾಗಿದೆ.

ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ 'ಅಭಿವೃದ್ಧಿ' ಏನು ಎನ್ನುವ ಕುರಿತಂತೆ ನೋಡಿದರೆ 1990ರ ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ 'ಅಭಿವೃದ್ಧಿ' ಕುರಿತಂತೆ ನಿರ್ವಹಿಸಿರುವ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. "ಜನರು ಆಯ್ಕೆಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ವಿಸ್ತೃತಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಮಾನವ 'ಅಭಿವೃದ್ಧಿ' ಎಂದಿರುವುದು ಇದೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಘನತೆಯಿಂದ ಬದುಕಲು ಅಗತ್ಯವಾದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದಾಗಿದೆ. ಸಮಾನವಾಗಿ ಸಹ-ಭಾಗಿಗಳಾಗಿ ಬದುಕನ್ನು ನಡೆಸಲು ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸುವುದಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ 'ಶಿಕ್ಷಣ' ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿನ ಸೂಚ್ಯಕದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿರುವುದು ಇದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಶಾಲಾ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದ ವರ್ಷಗಳು, ಮಕ್ಕಳ ದಾಖಲಾತಿ ಸಂಗತಿಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಅಂತರ್ಗತ ಭಾಗವಾಗಿದೆ. ಎಂದಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ 'ವರಮಾನ' ಕೇವಲ ಒಂದು 'ಸಾಧನ' ಅದು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯವಲ್ಲ ಅದಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಒಂದು ಪಾತ್ರವಿದೆ. ಆದರೆ ಸಾಕ್ಷರತೆ, ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಆರೋಗ್ಯ ಇವು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಸಾಧನಗಳು ಹೌದು ಮತ್ತು ಅದರ 'ಸಾಧ್ಯವು' ಹೌದು. ಇದಕ್ಕೆ ಅಮೃತ್‌ಸೇನರ ಪ್ರಕಾರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಜನರಿಗೆ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತದೆ. ಆ

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯ ಭಾಗವಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಹತ್ವದಾಗಿದೆ ಎನ್ನುವುದು ಸೇನ್‌ರವರು ವಿವರಿಸಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಮುಂದುವರೆದು 'ಸೇನ್'ರವರು ಅಗತ್ಯವಾದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಮತ್ತು ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳೇ 'ಅಭಿವೃದ್ಧಿ' ಎಂದಿರುವುದು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.”

ಹಿಂದೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಕೇವಲ ಆರ್ಥಿಕ ಸಂಗತಿಗಳಿಂದ ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಆದರೆ ಇಂದು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯು ವ್ಯಾಪ್ತಿ ವಿಶಾಲವಾಗಿದೆ. 'ಸಾಮರ್ಥ್ಯ'ಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವ ಎಲ್ಲಾ ಸಂಗತಿಗಳು 'ಅಭಿವೃದ್ಧಿ'ಯಾಗಿ ನಿರ್ವಚನಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಹೀಗಾಗಿ 'ಅಭಿವೃದ್ಧಿ' ಎನ್ನುವ ಸಂಗತಿಯ ಬಹುಶಿಸ್ತಿಯ ಅಧ್ಯಯನವಾಗಿದೆ.

ಸ್ಥಳೀಯ ಸರಕಾರಗಳು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಶಾಲಾ ಕಟ್ಟಡಗಳು ಮತ್ತು ಶಾಲೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಶೌಚಾಲಯಗಳು, ಶಾಲೆಯ ಕಂಪೌಂಡುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿರುವ ಸಂಗತಿಗಳೆ ಹೆಚ್ಚು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ. ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯಿತಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕ್ಯಾಂಪ್‌ಗಳನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದಾಗ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಶಾಲೆಯ ಕಟ್ಟಡ, ಸುತ್ತಗೋಡೆ ಮತ್ತು ಶೌಚಾಲಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.

ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಬಗೆಗಿನ ಸಮಕಾಲೀನ ದೃಷ್ಟಿಕೋನಗಳ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕುರಿತಂತೆ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗೆ ತೊಡಗಿದರೆ, ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿನ 'ಶಿಕ್ಷಣ'ದ ಕೊರತೆ. ಸಾಧನ-ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ದೊರಕಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಿಯಾಗಬಹುದು ಮತ್ತು ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಸೃಷ್ಟಿಗೊಳ್ಳಬಹುದಾದ ಅಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ಅಸ್ವತಂತ್ರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸಿರುವುದು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಅಗತ್ಯವಾಗಿದೆ. ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಆರೋಗ್ಯದ ದುಸ್ಥಿತಿ ಕಾಡಲು ಕಾರಣವಾಗಬಹುದು. ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬ ಘನತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಬದುಕನ್ನು ಸಾಗಿಸಲು ಅಡ್ಡಿಯಾಗಬಹುದು. ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಅವಕಾಶಗಳ ಕೊರತೆ ಸೃಷ್ಟಿಸಬಹುದು, ಸುಖಕರ ಬದುಕಿಗೆ ಅಗತ್ಯ ಸಾಧನ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ದೊರಕಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅಡ್ಡಿಯಾಗಬಹುದು.

ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹಿನ್ನಡೆಯಿಂದಾಗಿ ಅನೇಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಎದುರಾಗುತ್ತವೆ. ಅಕ್ಷರಸ್ಥನೊಬ್ಬ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾದರೆ 'ಅನಕ್ಷರಸ್ಥರಿಗೆ' ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವ ವಿಷಯಗಳ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುವ ಅನೇಕ ಅಧ್ಯಯನಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗದಿದ್ದರೆ ಅಸಮಾನತೆಯ ಅನೇಕ ದುಸ್ಥಿತಿಗೆ ಅನೇಕ ಅಂಶಗಳು ಕಾರಣವಾಗುತ್ತವೆ. ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಹಲವು ಬಗೆಯ ಮುಖಗಳಿವೆ ಅವುಗಳೆಂದರೆ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ಮುಖ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಗುಂಪು ಮುಖ, ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಮುಖವಿದೆ ಹಾಗೂ ವರಮಾನ ಸಂಬಂಧಿ ಮುಖವಿದೆ.

ಶಾಲಾ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಗಮನಹರಿಸಬೇಕಾದ ಸಂಗತಿ ಎಂದರೆ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ದುಸ್ಥಿತಿ ಇದನ್ನು ಅನಕ್ಷರರಸ್ಥರ ಸಂಖ್ಯೆ ಮತ್ತು ಶಾಲೆಯನ್ನು ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು ಮಕ್ಕಳ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಕೂಡಿಸಿದರೆ ನಮಗೆ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ದುಸ್ಥಿತಿ ಪ್ರಮಾಣ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ವಂಚಿತತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಶಾಲಾ ಶಿಕ್ಷಣದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕುರಿತಂತೆ ಪ್ರಾದೇಶಿಕವಾಗಿ ಈ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದದ್ದು ಅಗತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಇಂದು ಸರಕಾರಗಳು ಸರ್ವಶಿಕ್ಷಣ ಅಭಿಯಾನದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಅನುಕೂಲಗಳನ್ನು ಶಾಲೆಗೆ ಶಾಲಾ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಒದಗಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ

ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಭೂತಪೂರ್ವವಾದ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ತರಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಆದರೂ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಿಡುವ ಮಕ್ಕಳ ಪ್ರಮಾಣವು ಇದೆ. ವರಮಾನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸಮಸ್ಯೆಯಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿರಬಹುದು. ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ, ಮೂಲಭೂತ ಸೌಲಭ್ಯಗಳ ಸಂಬಂಧಿ, ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಸಂಬಂಧಿಗಳಿಂದ ಶಾಲಾ ಶಿಕ್ಷಣದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಅಂಶಗಳು ಕೂಡಿವೆ.

ಇಂದು ಶಾಲಾ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಪ್ರಸ್ತುತ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮೂಲಭೂತ ಸೌಲಭ್ಯಗಳು ಪೂರೈಕೆಯ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿದೆ. ಅದೇನೆಂದರೆ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುವುದು ಶಿಕ್ಷಕರನ್ನು ನೇಮಿಸುವುದು ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕ ವಿತರಿಸುವುದು, ಸಮವಸ್ತ್ರ ವಿತರಿಸುವುದು, ಶುಲ್ಕ ಕಡಿತ, ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಬಿಸಿಯೂಟ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಉಚಿತವಾಗಿ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಹೀಗೆ ಇಷ್ಟೇಲ್ಲ ನೀಡಿದರೂ ಶಾಲಾ ಶಿಕ್ಷಣದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆಯೇ? ಏನ್ನುವ ಕುರಿತಂತೆ ನೋಡಿದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣದ ದುಸ್ಥಿತಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.

ಅದೇನೆಂದರೆ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಅರ್ಧಕ್ಕೆ ಬಿಡುವುದು ಶಾಲೆಗೆ ನಿರಂತರವಾಗಿ, ಸಮಯೋಚಿತವಾಗಿ ಬರದೆ ಇರುವುದು ಮುಂತಾದ ಸಂಗತಿಗಳು ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪೋಷಕರು ಮತ್ತು ಸರ್ಕಾರಗಳ ಶಾಲಾ ಶಿಕ್ಷಣದ ಕುರಿತಂತೆ ಕೈಗೊಂಡಿರುವ ಕ್ರಮಗಳ ಕುರಿತಂತೆ ಯೋಚಿಸಬೇಕಾದ ಸಂಗತಿ ಇದೆ. ಅದೇನೆಂದರೆ ಶಾಲಾ ಶಿಕ್ಷಣದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಯೋಚನೆ ಮಾಡದೆ ಇದರಾಚೆಗೆ ಶಾಲೆಗೆ ಕಳುಹಿಸುವ ತಂದೆ-ತಾಯಿ, ಪೋಷಕರ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಮನಸ್ಥಿತಿ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಮನಸ್ಥಿತಿ, ಸರ್ಕಾರವು ನೀಡಿದ ಸವಲತ್ತುಗಳನ್ನು, ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನು ಧಾರಣೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಮನಸ್ಥಿತಿಗಳ ಕುರಿತಂತೆ ಅಧ್ಯಯನಿಸುವುದು ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಯೋಚಿಸಬೇಕಾಗಿರುವುದು, ತಂದೆ-ತಾಯಿ, ಪೋಷಕರು, ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ನೀಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಂತರಾಗಿದ್ದಾರೆಯೇ? ಅಂದರೆ ವರಮಾನದ ಬಡತನ ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದಾರೆಯೇ? ಏನ್ನುವ ಸಂಗತಿಗಳಿಂದ ಶಾಲಾ ಶಿಕ್ಷಣದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ದುಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಲಕರು, ಪೋಷಕರು ಕುರಿತಂತೆ ಸರ್ಕಾರವು ಅವರಿಗೆ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ನೀಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾದುದು ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಕೆಲಸವಾಗಿದೆ.

ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು

ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಅಸಮಾನತೆ ಮತ್ತು ಮೂಲ ಸೌಲಭ್ಯಗಳ ಕೊರತೆಯನ್ನು ತುಂಬುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಅನೇಕ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದಿವೆ. ಅಂತವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಶಾಲಾ ಬಿಸಿಯೂಟ, ಉಚಿತ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕ, ಉಚಿತ ಸಮವಸ್ತ್ರ, ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು. ಶಾಲಾ ಪರಿಸರವನ್ನು ಉತ್ತಮ ಪಡಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಶಾಲೆಯ ಹೊರಗಿನ ಅಂದರೆ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಸಾಕ್ಷರತೆಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗುವ ಪರಿಸರ ಹುಟ್ಟುಹಾಕುವುದು ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗುವ ಪರಿಸರವನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಮೂರು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಭಾಗಿಸಿರುವುದು. ಇದೆ ಅವುಗಳೆಂದರೆ:

- ಮೂಲ ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಲು ರೂಪಗೊಂಡ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ.
- ಬೌದ್ಧಿಕ ಪರಿಸರವನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪಡಿಸುವುದು - ಚಿಣ್ಣರ ಅಂಗಳ, ಕಲಿ-ನಲಿ, ಕಲಿಕಾ-ಖಾತರಿ ಶಿಕ್ಷಕರಿಗೆ ವಿಷಯವಾರು ಪುನರ್ ಮನನ ಶಿಬಿರಗಳು ವಿವಿಧ ತರಬೇತಿಗಳು ಇತಾದಿ.
- ಶಾಲಾ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು (ಉಚಿತ ಪಠ್ಯ ಪುಸ್ತಕ ಮತ್ತು ಸಮವಸ್ತ್ರ ವಿತರಣೆ, ಮಕ್ಕಳ ಶಾಲಾ ಹಾಜರಾತಿ ಆಹಾರ ಧಾನ್ಯಗಳ ವಿತರಣೆ, ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಧನ, ಶಾಲಾ ಬ್ಯಾಗ್ ವಿತರಣೆ, ಬಿಸಿಯೂಟ ಇತ್ಯಾದಿ.

ಈ ಮೂರು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು, ಒಂದು ಮತ್ತೊಂದರ ಸಂಬಂಧ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಅಲ್ಲದೇ ಕೆಲವು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಮೇಲಿನ ಮೂರು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿವೆ. ಜೊತೆಗೆ ಪೋಷಕರು-ಮಕ್ಕಳು ಶಾಲಾ ಶಿಕ್ಷಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ನಡುವೆ ಸಂಪರ್ಕ ಕಲ್ಪಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಒಂದು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಮತ್ತೊಂದು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಬೆರೆತುಕೊಂಡಿವೆ. ಆದರೆ ಈ ಎಲ್ಲಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಮೂಲ ಉದ್ದೇಶ ಒಂದೇ ಅದೇನೆಂದರೆ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಸಾರ್ವತ್ರಿಕರಣಗೊಳಿಸುವುದು. ಮುಂದುವರೆದು 6 ರಿಂದ 14 ವಯೋಮಾನದ ಎಲ್ಲಾ ಮಕ್ಕಳು ಶಾಲೆಗೆ ಸೇರುವಂತೆ ಮತ್ತು ಕಲಿಕೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಾಗಿದೆ.

ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀತಿ 1986 ಮತ್ತು ಅದರ ಕ್ರಿಯಾ ಯೋಜನೆಯನ್ನು 1992ರಲ್ಲಿ ಪರಿಷ್ಕರಣ ಸಮಿತಿಯ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಸರಕಾರಗಳು ಭಾಗವಹಿಸಿದರೆ ಸಾಲದು ಸ್ಥಳೀಯ ಸಮುದಾಯಗಳು ಶಾಲೆಯ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ನಿರ್ಧಾರಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಅವುಗಳನ್ನು EMPOWER ಮಾಡುವುದರ ಕಡೆಗೆ ಚಲಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಎಂಬುದನ್ನು ತನ್ನ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ಶಿರ್ಫಾಸ್ ಮಾಡಿದೆ. (ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆ 1986, 1992) ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾದಂತೆ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ 73 ಮತ್ತು 74ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ಲೋಕಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ಸದನಗಳ ಅನುಮೋದನೆ ದೊರೆತ ನಂತರ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಮಹತ್ವ ನೀಡಲಾಯಿತು ಅಲ್ಲದೆ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಮುದಾಯಗಳಿಗೆ ನೀತಿ-ನಿರ್ಧಾರಗಳನ್ನು ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ ಕೊಡುವ ಮೂಲಕ ಶಾಲಾ ಆಡಳಿತ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯರು (ಪೋಷಕರು) ಭಾಗವಹಿಸುವುದನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸಲು ನಿರ್ಧರಿಸಲಾಯಿತು.

ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿನ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೋಸ್ಕರ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರಕಾರ 2001ರಲ್ಲಿ ಶಾಲಾ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಮಿತಿ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಶಾಲೆಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ಮೂಲಕ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಹೆಜ್ಜೆ ಇಟ್ಟಿತು ಈ ಖಆಬಅ ಗ್ರಾಮ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಂತಹ 'ಒಂದು ಸಮುದಾಯದ ಸಂಸ್ಥೆ ಪೋಷಕರನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುವುದರ ಮೂಲಕ ಶಾಲೆಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಮೇಲೆ' ಇದುವರೆಗೆ ಇದ್ದ ಕೆಲವೇ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಮುರಿಯಿತು ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡಾ ಸ್ಥಳೀಯರು (ಪೋಷಕರು) ಹೆಚ್ಚು ಕ್ರಿಯಾಶೀಲರಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ಸಮಾಜದ ನಡುವೆ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಅಂತರಗಳು ಬೆಳವಣಿಗೆಯಾಗುತ್ತಿವೆ.

‘ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ನೀತಿ ನಿಯಮಗಳು ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಣದ ಆಯೋಗಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣ ಮಾದರಿಯ ಆಡಳಿತ ಶಾಲಾ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಿವಿಲ್ ಸೊಸೈಟಿಯ ಪಾತ್ರ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಿರುವುದು ಶಾಲಾ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಮುದಾಯವನ್ನು ಸಬಲೀಕರಣಗೊಳಿಸುವುದು ಇತ್ಯಾದಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಮತ್ತು ಖಾಸಗಿ ವಲಯ ಎರಡು ಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ಸೇರಿ ಇಂದು ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ಷೇತ್ರ ಬೃಹತ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಿ ರೂಪಗೊಂಡರೆ ಗಾತ್ರದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ರಂಗವೇ ಬೃಹತ್ ಆಗಿ ಬೆಳೆದಿದೆ.

ಶಾಲಾ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಅನೇಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಂದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯ. ಈ ಕುರಿತಂತೆ ನೋಡುವುದಾದರೆ.

- ಶಾಲೆಯ ಭೌತಿಕ ಪರಿಸರ
- ಶಾಲೆಯ ಕಲಿಕಾ ವಾತಾವರಣ
- ಬೋಧನಾ-ಕಲಿಕೆಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳು
- ಶಿಕ್ಷಕರಲ್ಲಿ ಪ್ರೇರಣೆ ಹಾಗೂ ಅವರ ವೃತ್ತಿಪರತೆ
- ಶಾಲಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸಮುದಾಯ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆ
- ಶಾಲಾ ಮುಖ್ಯ ಶಿಕ್ಷಕರಲ್ಲಿ ನಾಯಕತ್ವ ಗುಣ

ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಸಂಗತಿಗಳ ಶಾಲಾ ಶಿಕ್ಷಣದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿವೆ. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಶಾಲೆಯ ಸನ್ನಿವೇಶಕ್ಕೆ ಪ್ರಸ್ತುತವೆನಿಸಬಹುದಾದ ಸೂಚಕಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡು ಆದ್ಯತೆಕರಿಸಿಕೊಂಡು ಶಾಲಾ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಇಲಾಖೆಯ ಇನ್ನಷ್ಟು ಸೂಚಕಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ನೀಡಬಹುದು ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ 158 ಸೂಚಕಗಳು ಹಾಗೂ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ 141 ಸೂಚಕಗಳನ್ನು ಪಟ್ಟಿ ಮಾಡಿರುವಂತೆ (‘ಸಂಗಮ’ ಹಾಗೂ ‘ಸಮಿಲನ’ ಸಾಹಿತ್ಯಾಧರಿಸಿ) ಇವುಗಳನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳುವುದರ ಮೂಲಕ ಶಾಲಾ ಶಿಕ್ಷಣದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕೈಗೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ.

‘ಶಾಲಾ ಹಂತದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಲಾಗುತ್ತಿದ್ದು ಈ ಯೋಜನೆಗಳು ನಾವು ಕೈಗೊಂಡಿರುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ದಿಕ್ಕೊಚ್ಚಿಯಂತೆ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುವುದು ಅಪೇಕ್ಷಿತ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಪ್ರಗತಿಗಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಒತ್ತು ಕೊಟ್ಟು ರೂಪಿಸಿರುವುದಾಗಿದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಇದು ಶಾಲಾ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಮತ್ತು ಶಾಲೆಯ ಸಮಗ್ರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿರುವ ಯೋಜನೆಯೂ ಆಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಕ್ಷೇತ್ರ ಸೂಚಕ ಪೂರೈಸುವ ಉದ್ದೇಶ, ಅವಶ್ಯವಿರುವ ಸಂಪನ್ಮೂಲ, ಮಾನವ ಸಂಪನ್ಮೂಲ, ಆರ್ಥಿಕ ಸಂಪನ್ಮೂಲ, ಕಾರ್ಯತಂತ್ರ, ಸಮಯ ನಿಗದಿ, ಉಸ್ತುವಾರಿ, ಪುನರಾವಲೋಕನ/ ಪೂರಕ ಕಾರ್ಯತಂತ್ರ, ಮೌಲ್ಯಮಾಪನ ಹೀಗೆ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶಗಳ ಮೂಲಕ ಶಾಲಾ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದುವುದಾಗಿದೆ.

ಹೀಗೆ ಶಾಲಾ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಯೋಜನೆ ಬದ್ಧ ಕಾರ್ಯಗಳ ಮೂಲಕ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಗೊಳಿಸಬೇಕಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಶಾಲಾ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಹಣಕಾಸು ಒಂದೇ ಮಾನದಂಡವಲ್ಲ ಅದರಾಚೆಗೆ, ಸ್ಥಳೀಯ ಸಮುದಾಯದ ಬೆಂಬಲ ಹಾಗೂ ಸಹಕಾರ ಅಗತ್ಯವಾಗಿರುವುದು ಅಷ್ಟೇ ಮುಖ್ಯ. ಶಿಕ್ಷಣ ಮಾನವನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಹಂತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿ ಸಾಧಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧನವಾಗಿದೆ.

ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕ ಅವಕಾಶಗಳು

ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕ ಅವಕಾಶಗಳ ಕುರಿತಂತೆ ನೋಡಿದರೆ, ಸಂವಿಧಾನದ 45 ನೇಯ ಪ್ರಕಾರ ದೇಶದ ಜಾರಿಯಾದ 10 ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಉಚಿತ ಮತ್ತು ಕಡ್ಡಾಯ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಎಲ್ಲಾ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ 14 ವರ್ಷ ಪೂರ್ಣಗೊಳ್ಳುವವರೆಗೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಸಂವಿಧಾನದ ರಚನೆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿತ್ತು ಮುಂದೆ ಅದು ಮಗುವಿನ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿದ್ದು ಅದನ್ನು ಸಂವಿಧಾನದ ಕಲಂ 21 (ಎ) ನಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಲಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದರ ಅನ್ವಯ 6 ರಿಂದ 14 ವಯಸ್ಸಿನ ಎಲ್ಲ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ಮತ್ತು ಉಚಿತವಾಗಿ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯಗಳು ನಿರ್ಧರಿಸುವ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ನೀಡುವುದು ಸರ್ಕಾರಗಳ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯಾಗಿದೆ. ಇನ್ನು ಕಲಂ 46 ರಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರವು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳ ಮಕ್ಕಳಿಗೋಸ್ಕರ ಅದರಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಜನರನ್ನು ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ನ್ಯಾಯ ನೀಡುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹಾಗೂ ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯ ಶೋಷಣೆಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲು ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ. 29ನೇ (1) ಕಲಂ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ತನ್ನದೆ ಆದ ಭಾಷೆ, ಲಿಪಿ, ಅಥವಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಕ್ಕು ನೀಡಿದೆ 29 ನೆ (2) ಕಲಂದಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರದ ಧನ ಸಹಾಯ ಪಡೆಯುವ ಯಾವುದೇ ಶಾಲೆ, ಕಾಲೇಜು, ವೃತ್ತಿ ಇತಂಹುದೇ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಭಾಷೆ ಅಥವಾ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಆಧರಿಸಿ ಪ್ರವೇಶ ನಿರಾಕರಿಸುವಂತಿಲ್ಲ ಕಲಂ 30 (1)ರಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ ಅಥವಾ ಭಾಷೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಯಾವುದೇ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರಿಗೂ ತಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆಯ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಹಕ್ಕು ನೀಡಿರುವುದು ಇದೆ.

ಕಲಂ 30ರಲ್ಲಿ ಭಾಷೆ ಅಥವಾ ಧರ್ಮದ ಆಧಾರದ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರ ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಅನುದಾನ ನೀಡುವಲ್ಲಿ ಆ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿಯೇ ತಾರತಮ್ಯ ಮಾಡಬಾರದು ಎಂದು ತಿಳಿಸಿರುವುದು ಇದೆ. ಕಲಂ 350 (ಎ) ಭಾಷೆ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರ ವರ್ಗಗಳ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣವು ಅವರದೇ ಆದ ಮಾತೃಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಗುವಂತೆ ಎಲ್ಲಾ ರಾಜ್ಯಸರ್ಕಾರಗಳು ಏರ್ಪಾಡು ಮಾಡಬೇಕು ಎಂದಿರುವುದು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ 14ವರ್ಷದವರೆಗೆ ಮಗುವಿನ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಇದು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಪೂರ್ವ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಹಲವು ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದೆ. ಮತ್ತೊಂದು ಅವಕಾಶಗಳ ಸಮಾನತೆ: ಕಲಂ 21ರ (ಎ) ರ ಜೊತೆಗೆ ಕಲಂ 46ರಲ್ಲಿ ಸಮಾಜದ ದುರ್ಬಲ ವರ್ಗ ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳನ್ನು ವಿಶೇಷ ಕಾಳಜಿಯ

ಮೂಲಕ ಸರಕಾರವು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದೆ ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಹಲವು ರಾಜ್ಯ ಕೆಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಉಚಿತ ಹಾಗೂ ಕಡ್ಡಾಯ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಹಲವು ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿರುವುದು ಇದೆ.

ಮುಂದುವರೆದು ಆರು ವರ್ಷದೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲಾ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಪೂರ್ವ (ಆಂಗನವಾಡಿ) ಶಿಕ್ಷಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಕೊಡುವುದಾಗಿ ಸಂವಿಧಾನ ಹೇಳಿದೆ (ವಿಧಿ 45) ಜೊತೆಗೆ ಪಾಲಕರು/ಪೋಷಕರು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಕೊಡಿಸುವುದು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದೆ ಎಂದಿರುವುದು ಇದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಕೊಡಿಸಬೇಕು ಮಕ್ಕಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಶಾಲೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಲೇಬೇಕು. ಎಲ್ಲಾ ಮಕ್ಕಳು ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಿಯಲೇಬೇಕು.ಗಂಡಿರಲಿ, ಹೆಣ್ಣಿರಲಿ ಮಕ್ಕಳು ಶಾಲೆಯ ಕಲಿಕೆಯಿಂದ ವಂಚಿತರಾಗಬಾರದು ಎನ್ನುವುದು ಸರಕಾರದ ಸದುದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ. ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಹಕ್ಕಿಗೆ ಯಾರಾದರೂ ತೊಂದರೆಯುಂಟುಮಾಡಿದರೆ ಅಂದರೆ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ನೇಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಶಾಲೆಗೆ ದಾಖಲು ಮಾಡಲು ಅಡ್ಡಿಯುಂಟುಮಾಡುವುದು ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗದಂತೆ ತೊಂದರೆಯುಂಟು ಮಾಡುವುದು ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರಿಸಿಕೊಂಡು ಮನೆಗೆಲಸ ಮಾಡಿಸುವುದು, ಮಕ್ಕಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಅಮಗಡಿ, ಹೊಲ, ಗದ್ದೆ, ತೋಟ, ಚಿಕ್ಕ ಪುಟ್ಟ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು, ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಮಾರುವುದು, ಹೆದರಿಸುವುದು, ಸುಳ್ಳು ನೆಪಗಳ ಮಾಡಿ ಶಾಲೆ ಬಿಡಿಸುವುದು, ಲಿಂಗ, ಜಾತಿ, ಧರ್ಮ ಅಂಗವಿಕಲತೆ, ಭಾಷೆ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಶಾಲಾ ಕಲಿಕೆಯಿಂದ ವಂಚಿತರಾಗುವಂತೆ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಇದಲ್ಲವು ಅಪರಾಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅದೇನೆ ಇರಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಈ ತರನಾದ ಸಂಗತಿಗಳ ತಿಳಿದಿರುವವರು ಎಷ್ಟೋ ತಿಳಿದಿದ್ದರೂ ಅನುಸರಿಸುವವರೇಷ್ಟು? ಪಾಲಿಸುವವರೇಷ್ಟೋ? ಎನ್ನುವುದು ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಗ್ರಾಮೀಣ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಹೊಲ, ಗದ್ದೆ, ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ದುಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲವೇ ತಾವೇ ನಡೆಸುವ ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಅಂಗಡಿ/ ಉದ್ದಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ದುಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಾದರೆ ಮದುವೆ ಮಾಡುವುದು ಇದೆ. ಇದರಿಂದ ಗ್ರಾಮೀಣ ಭಾಗದ ಮಕ್ಕಳ ಶಿಕ್ಷಣ ನಗರ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಉನ್ನತ ಶಿಕ್ಷಣ ಹೋಗುವುದು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿದೆ. ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ 14 ವರ್ಷದೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲಾ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಉಚಿತ ಹಾಗೂ ಕಡ್ಡಾಯ ಶಿಕ್ಷಣದ ಅಗತ್ಯದ ಕುರಿತಂತೆ ಹೇಳಿ ಅದರಳೊಗಳು ಕಳೆದಿವೆ.

ಆದರೆ ಈ ಗುರಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ ಅದೆನೆಂದರೆ ಸರಕಾರಗಳು ಉಚಿತ ಹಾಗೂ ಕಡ್ಡಾಯ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ನಿಗದಿಪಡಿಸಿದ ಗುರಿಯಂತೆ ಸಾಧಿಸದೆ ಇರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ ಹಾಗೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಶಾಲೆಗೆ ಹಾಜರಾಗುವ ಮಕ್ಕಳ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಕನಿಷ್ಠ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ನೋಡಿದರೆ ಕಾಲಮಿತಿಯೊಳಗಡೆ ನಿರ್ದೇಶಾತ್ಮಕ ತತ್ವಗಳ ಆಚರಣೆ ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಅನುಷ್ಠಾನ ಗೊಂಡಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ಈ ಆರು ದಶಕಗಳ ಶಿಕ್ಷಣದ ಕುರಿತಂತೆ ಸಾಧನೆಗಳ ಕುರಿತಂತೆ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಮಾಡಿದರೆ ಗಮನಾರ್ಹ ಸಾಧನೆ ಆಗಿರುವುದು ಇದೆ. ಅದೇನೆ ಇರಲಿ 'ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಶಿಕ್ಷಣ' ಎಂಬ ಗುರಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮುಂದುವರೆದಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಗ್ರಾಮೀಣ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರಕಾರಗಳು: ಶಾಲಾ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ

ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನದ 73 ಮತ್ತು 74 ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳ ಮೂಲಕ ಜಾರಿಯಾದ ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ಅಧಿನಿಯಮಗಳಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮ, ತಾಲ್ಲೂಕು ಮತ್ತು ಜಿಲ್ಲಾ ಪಂಚಾಯತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ನಗರ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಜನರ ಸರ್ವಾಂಗೀಣ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ಅಧಿನಿಯಮ 2015 (2ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಅನುಸೂಚಿ 1ರ ಪ್ರಕರಣ 58 ರಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಿರುವ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಲಾ ಶಿಕ್ಷಣ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಆದ್ಯತೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾಯ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕಿರುವ ಅವಕಾಶಗಳ ಕುರಿತಂತೆ ನೋಡಿದರೆ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

- ಪಂಚಾಯತಿ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಮತ್ತು ಸಂಪ್ರದಾಯಿಕವಲ್ಲದ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡುವ ಕುರಿತು ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡುವುದು.
- ಕಿರಿಯ ಮತ್ತು ಹಿರಿಯ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಸಕ್ಷಮ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಮಂಜೂರಾತಿ ಪಡೆಯುವುದು ಮತ್ತು ಮೇಲ್ನುಸುವಾರಿ ಮಾಡುವುದು.
- ಕಿರಿಯ ಮತ್ತು ಹಿರಿಯ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವುದು ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಿಸುವುದು.
- ಮಕ್ಕಳ ವಿವರಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದು ಮತ್ತು ದಾಖಲೀಕರಿಸುವುದು
- ಸಾಕ್ಷರತಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಅನೌಪಚಾರಿಕ ಮತ್ತು ಔಪಚಾರಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸುವುದು. ಹಾಗೂ ವಯಸ್ಕರ ಸಾಕ್ಷರತೆಗೆ ಉತ್ತೇಜನ ನೀಡುವುದು.
- ಆಡಳಿತ ನಿರ್ವಹಣೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ಶಾಲಾ ಶಿಕ್ಷಣದ ಗುಣಮಟ್ಟ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡುವುದು.
- ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಸಮೀಕ್ಷೆ ಮತ್ತು ಮೌಲ್ಯಮಾಪನ ಮಾಡುವುದು.
- ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳ ಬಾಲಕಿಯರ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವಿಕಲಚೇತನರ ಮತ್ತು ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾಂತರ ಉನ್ನತ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಹಂತದವರೆಗಿನ ಅಶ್ರಮ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಲಯಗಳನ್ನು ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡುವುದು.
- ಗ್ರಾಮೀಣ ಕುಶಲ ಕರ್ಮಿಗಳಿಗೆ ಉತ್ತೇಜನ ನೀಡುವುದು ಮತ್ತು ಅವರಿಗೆ ವೃತ್ತಿ ತರಬೇತಿ ನೀಡುವುದು.
- ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಮತ್ತು ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ದಾಖಲಾತಿ ಮತ್ತು ಹಾಜರಾತಿಯನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು.

ಮಹಾತ್ಮಗಾಂಧಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಗ್ರಾಮೀಣ ಉದ್ಯೋಗ ಖಾತ್ರಿ ಯೋಜನೆ ಗ್ರಾಮೀಣಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ಇಲಾಖೆಯು ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ಅಂಶಗಳ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಶಾಲಾ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗಳು ನೀಡಬಹುದಾದ ಸೌಲಭ್ಯಗಳ ಮತ್ತು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾಮಗಾರಿಗಳು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತಿವೆ.

- ಗ್ರಾಮದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಯುವಕರಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಯುವತಿಯರಲ್ಲಿ ಕ್ರೀಡಾ ಪ್ರತಿಭೆಗಳನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಲು ಆಟದ ಮೈದಾನಗಳನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸುವುದು ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಿಸುವುದು.
- ನಮ್ಮ ಹಳ್ಳಿ-ನಮ್ಮ ನೀರು ಯೋಜನೆಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಶಾಲೆಗಳ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಸಸಿಗಳನ್ನು ನೆಡುವುದು. ಉದ್ಯಾನಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಕುಡಿಯುವ ನೀರಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡುವುದು
- ಶಾಲೆ ಮತ್ತು ಅಂಗನವಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಶೌಚಾಲಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಲು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಧನವನ್ನು ನೀಡುವುದು.
- ಶಾಲೆ ಮತ್ತು ಅಂಗನವಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಘನ ಮತ್ತು ದ್ರವ ತ್ಯಾಜ್ಯವಸ್ತುಗಳ ನಿರ್ವಹಣಾ ಕಾಮಗಾರಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು.
- ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಿರುವ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಯಾನಿಟರಿ ಪ್ಯಾಡ್‌ಗಳನ್ನು ಸುಡುವ ಉಪಕರಣಗಳನ್ನು (Incinerator) ಅಳವಡಿಸುವುದು
- ಮಕ್ಕಳು ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗುವ ನದಿ, ಹಳ್ಳ, ತೊರಗಳು ಅಡಚಣೆಯಾಗುವಂತಿದ್ದಲ್ಲಿ ಕಾಮಗಾರಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು
- ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಅಂಗನವಾಡಿಗಳಿಗೆ ಸ್ವಂತ ಕಟ್ಟಡ ಇಲ್ಲದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಡ ಕಾಂಪೌಂಡ್, ಶೌಚಾಲಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣಮಾಡುವುದು
- ಸೈಬರ್ ಮತ್ತು ಕಂಪ್ಯೂಟರ್ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಕಡಿಮೆ ವೆಚ್ಚದಲ್ಲಿ ಕಂಪ್ಯೂಟರ್‌ಲಿಕೆ ಹಾಗೂ ಗ್ರಾಮೀಣ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಪ್ಯೂಟರ್ ಆಧಾರಿತ ಕಲಿಕೆಗೆ ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಡುವುದು.
- ಗ್ರಾಮೀಣ ಕಲೆ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಲು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದು.
- ವ್ಯಾಯಾಮ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದು ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಿಸುವುದು.

ಮುಂದುವರೆದು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ 'ಸಂಸದರ ಆದರ್ಶ ಗ್ರಾಮ' ಯೋಜನೆಯಡಿಯಲ್ಲಿ ಶಾಲಾ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ನೀಡಬಹುದಾದ ಸೌಲಭ್ಯಗಳ ಕುರಿತಂತೆ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

- ಹತ್ತನೆ ತರಗತಿಯವರೆಗೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ನೀಡುವುದು
- ಗುಣಮಟ್ಟದ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಸ್ಮಾರ್ಟ್ ಶಾಲೆಗಳನ್ನಾಗಿ

- ಪರಿವರ್ತಿಸುವುದು
- ಇ-ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಒದಿಸುವುದು
- ಇ-ಗ್ರಂಥಾಲಯವನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದು

ಇದಲ್ಲದೆ ಗ್ರಾಮೀಣ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರಕಾರವಾದ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತ್ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಇತರ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನೀಡಿರುವುದು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಅದೇನೆಂದರೆ

- 6 ರಿಂದ 14 ವಯಸ್ಸಿನ ಎಲ್ಲಾ ಮಕ್ಕಳು ಶಾಲೆಗೆ ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ದಾಖಲಾಗುವಂತೆ ಮತ್ತು ಹಾಜರಾಗುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು.
- ಗ್ರಾಮಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಬಾಲ ಕಾರ್ಮಿಕರನ್ನು ಜೀತದಾಳುಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಗಮನಕ್ಕೆ ತರುವುದು.
- ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಆರೋಗ್ಯ, ಶಿಕ್ಷಣ, ಮಹಿಳೆ ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಂಪರ್ಕ ಸಾಧಿಸುವುದು.
- ಶಾಲೆಗಳು ಮತ್ತು ಅಂಗನವಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ದೊರೆಯುವ ಸೌಲಭ್ಯಗಳು ಸರಿಯಾಗಿ ದೊರೆಯುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು.
- ಶಾಲಾ ಮಕ್ಕಳ ಆರೋಗ್ಯ ತಪಾಸಣೆ ಮಾಡಿಸುವುದು.
- ಶಾಲೆಗಳು ಮತ್ತು ಅಂಗನವಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗುವ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಬಿಸಿಯೂಟ ಮತ್ತು ಪೌಷ್ಟಿಕ ಆಹಾರದ ವಿತರಣೆಯನ್ನು ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡುವುದು.

ಶಿಕ್ಷಣ, ಕ್ರೀಡೆ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವವರನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುವುದು. ಮತ್ತು ಇವುಗಳನ್ನು ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಆಯೋಜನೆ ಬಹುಮಾನಗಳನ್ನು ನೀಡುವುದು. ಮಕ್ಕಳ ಶಿಕ್ಷಣ ಸುರಕ್ಷತೆ ಮತ್ತು ಪೌಷ್ಟಿಕಾಂಶಗಳ ಕುರಿತು ಮಕ್ಕಳ ವಿಶೇಷ ಗ್ರಾಮ ಸಭೆಯನ್ನು ಆಯೋಜಿಸುವುದು ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಅಂಶಗಳು ಶಾಲಾ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಶ್ರಮ ಬೇಕು.

ಪರಾಮರ್ಶನಾ ಗ್ರಂಥಗಳು

- ಚಂದ್ರಶೇಖರ್. ಟಿ.ಆರ್. (2014). ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ, ಮಾನವ ಬಡತನ, ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳು. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ.
- ಕೃಷ್ಣ ಕುಮಾರ. (1989). ಸೋಷಿಯಲ್ ಕ್ಯಾರೆಕ್ಟರ್ ಆಫ್ ಲರ್ನಿಂಗ್. ಸೇಜ್ ಪಬ್ಲಿಕೇಷನ್ಸ್, ನವದೆಹಲಿ.
- ಪ್ರಶಾಂತ್. ಎಚ್.ಡಿ. (2004). ಶಾಲಾ ಬಿಸಿಯೂಟ ಅಧ್ಯಯನ ವರದಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ.

- ಪ್ರಶಾಂತ್. ಎಚ್.ಡಿ. (2010). ಮಕ್ಕಳ ಶಿಕ್ಷಣ ಪೋಷಕರ ಮನೋಪ್ರವೃತ್ತಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ.
- ಚಂದ್ರಪೂಜಾರಿ. ಎಂ. (2014). ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ. ಪಲ್ಲವ ಪ್ರಕಾಶನ, ಚನ್ನಪಟ್ಟಣ.
- ಸುರೇಶ್. ಕೆ.ಜಿ. (2013). ಸ್ಥಳೀಯ ಸ್ವಯಂ ಸರ್ಕಾರಗಳು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಪ್ರಿಂಟಿಂಗ್ ಆಂಡ್ ಪಬ್ಲಿಷಿಂಗ್, ಹೌಸ್, ಮೈಸೂರು.
- ನಿರಂಜನಾರಾಧ್ಯ. ವಿ.ಪಿ. (2018). ಶಿಕ್ಷಣದ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕರಣ, ಸಂವಿಧಾನ ಮತ್ತು ಶಾಲೆ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ.